

Λογοτεχνία Θεωρητικής Κατεύθυνσης 2011

(Προτεινόμενες απαντήσεις)

ΘΕΜΑ Α

A1. Η ποιητική έκφραση των ποιητών της Επτανησιακής σχολής (και του Σολωμού) έχει κάποια κοινά χαρακτηριστικά περιεχομένου, τα οποία αναφέρονται στην πατρίδα, τη θρησκεία, τη γυναίκα και τη φύση. Αυτά τα κοινά θέματα τα βρίσκουμε και στον Κρητικό. Συγκεκριμένα στο 2^ο απόσπασμα κυριαρχεί το θέμα της θρησκείας· γίνονται πολλές αναφορές στις θρησκευτικές αντιλήψεις για τη μέλλουσα ζωή, οι οποίες είναι: η αθανασία της ψυχής, η σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας, η ανάσταση και η ενσάρκωση των νεκρών, η Κοιλιάδα του Ιωσαφάτ και η μέλλουσα κρίση των ψυχών που θα γίνει σ' αυτή, η φωτιά του άλλου κόσμου. Επίσης, στο 3^ο απόσπασμα κυριαρχεί το θέμα της φύσης, όπου περιγράφεται με διάφορα εκφραστικά μέσα η καλή και η κακή της όψη (στίχοι 1-10). Στο 3^ο απόσπασμα, επιπλέον, εντοπίζουμε το θέμα της γυναίκας στα σημεία όπου γίνεται λόγος για την αγαπημένη του Κρητικού (στίχος 9) και για την εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης (στίχοι 11-14)

ΘΕΜΑ Β

B1. α.

Μόλις ανέφερε ο αφηγητής στον όρκο του τη νεκρή αγαπημένη του, ο συνειρμός τον έφερε στον τόπο που βρίσκεται αυτή στον παράδεισο και σ' ένα απώτατο σημείο του μελλοντικού χρόνου, στη Δευτέρα Παρουσία, τότε που θα αναστηθούν οι νεκροί και θα γίνει η μέλλουσα κρίση. Ωστόσο, η θρησκευτικότητα του είναι ιδιότυπη: θεωρεί βέβαιο ότι η αγαπημένη του βρίσκεται στον Παράδεισο, ενώ η διαδικασία της Δευτέρας Παρουσίας δεν ολοκληρώνεται, αφού πραγματοποιείται μόνο ανάσταση νεκρών, όχι όμως και κρίση. Η συνειρμική αυτή μετάβαση γίνεται με το σχήμα της αποστροφής με το οποίο ο αφηγητής αφήνει του υποθετικούς ακροατές του και στρέφεται στη Σάλπιγγα της Δευτέρας Παρουσίας που της απευθύνει το λόγο με προσφώνηση (Λάλησε, Σάλπιγγα!). Στη σκηνή της επίσκεψης του αφηγητή στον παράδεισο δίνονται πολλές επιμέρους εικόνες υπερβατικές και βιβλικές, οι οποίες είναι ενδεικτικά οι ακόλουθες:

- ο αφηγητής καθώς σκίζει το σάβανο (στίχ. 5)
- ο αφηγητής καθώς τρέχει προς τον παράδεισο (στίχ. 6)
- ο αφηγητής καθώς συνομιλεί με τους αναστημένους νεκρούς (στίχ. 6-8)
- ο καπνός που ανεβαίνει από τη γη (στίχ. 9)
- η κόρη έξω από την πόρτα του παραδείσου, καθώς τραγουδάει και ψάχνει για το σώμα της και τον αγαπημένο της (στίχοι 11-14, εικόνα ακουστική και κινητική)

- ο σαστισμένος ουρανός (στίχ.15)
- η φωτιά του άλλου κόσμου (στίχος 16)

Η σύνθεση φυσικής και μεταφυσικής πραγματικότητας επιτυγχάνεται και με την εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης. Οι εικόνες είναι οι ακόλουθες:

- η ανάδυση από τη θάλασσα της Φεγγαροντυμένης (στίχοι 11-12, εικόνα κινητική)
- η όμορφη Φεγγαροντυμένη με τα ολόμαυρα μάτια και τα κατάξανθα μαλλιά, λουσμένη στο φως (στίχοι 13-14).

β. Στο 2^ο απόσπασμα, που αποτελεί ένα παρένθετο τμήμα της αφήγησης (που θα μπορούσε να θεωρηθεί παρέκβαση), ανιχνεύονται στοιχεία για απόψεις του ποιητή θρησκευτικές, φιλοσοφικές και σχετικές με τον έρωτα. Καταρχάς, το θέμα της έσχα-

της κρίσης – συνηθισμένο μοτίβο του Σολωμού μετά το θάνατο να γίνεται άμεση αναφορά στη Δευτέρα Παρουσία κατά την οποία ξανασμίγουν αγαπημένα πρόσωπα- έχει τις ρίζες του στην Πλατωνική Φιλοσοφία, κυριαρχεί στην Παλαιά Διαθήκη αλλά και σε δημοτικά τραγούδια. Στο απόσπασμα αυτό ο Σολωμός μας δίνει έμμεσα αλλά σαφέστατα την εικόνα που έχει για τον εξιδανικευμένο έρωτα. Ο αφηγητής εξαιτίας της αγάπης του για την κόρη, οραματίζεται ότι αρνείται και αυτήν ακόμη τη ζωή του για να σμίξει με την καλή του την ώρα της έσχατης κρίσης. Η κόρη από την άλλη, σύμβολο αγνότητας και αγάπης, τον αναζητά, ανυπομονώντας να μπει στο κορμί της, για να ζήσουν αιώνια μαζί. Ας μην ξεχνάμε ότι σύμφωνα με το Δ. Σολωμό, το θέμα του ποιήματος είναι ο θεοποιημένος έρωτας.

B2. Την απότομη αλλαγή της φύσης στο απόσπασμα 3 ο αφηγητής την αποδίδει σε κάτι «κρυφό μυστήριο» (σε κάποια απόκρυφη μυστηριώδη δύναμη), που «εστένεψε» (ανάγκασε) τη φύση να εγκαταλείψει την αγριότητα και το θυμό και να «στολιστεί» με την «ομορφιά» της ηρεμίας. Εδώ πρόκειται για το λογοτεχνικό μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από ένα φοβερό συμβάν ή πριν από την εμφάνιση μπροστά σε θνητούς μιας θεϊκής μορφής, δηλαδή αυτή η σιγή μας προετοιμάζει για την εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης: ο Σολωμός αναπτύσσει το αρχαίο και γνωστό σ' αυτόν μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια, που στη συνέχεια βέβαια επιδρά με τρόπο θαυματουργικό σε ολόκληρη τη φύση μεταμορφώνοντας και αγιάζοντας τα πάντα. Αυτή η μετατροπή της σφοδρής ταραχής σε απόλυτη γαλήνη υποβάλλεται ενδεικτικά με τα ακόλουθα εκφραστικά μέσα:

- με την επανάληψη της έννοιας της ησυχίας στον ίδιο στίχο (ησύχασε, ησυχία): έχει διατυπωθεί ότι η επανάληψη αυτή υποδηλώνει και τη γαλήνη που επήλθε και στη ψυχή του ήρωα

- με τη μεταφορά πάστρα

- με την παρομοίωση της θάλασσας με ευωδιαστό περβόλι

- με την προσωποποίηση της φύσης (στίχος 6: κάθε ομορφιά να στολιστεί και το θυμό ν' αφήσει)

- με την εικόνα της γαλήνιας επιφάνειας της θάλασσας, στην οποία καθρεπτίζονταν τ' άστρα

- με την αρνητική παρομοίωση του στίχου 8 (Δεν έπνεε άνεμος ούτε όσο πνέει όταν περνά η μέλισσα από τα λουλούδια)

- με την εικόνα του φεγγαριού που καθρεπτίζονταν τρεμοπαίζοντας στα νερά της θάλασσας (στίχος 10).

Τα παραπάνω εκφραστικά σχήματα αισθητοποιούν και φωτίζουν την εξωπραγματική και την εκτός του φυσιολογικού κόσμου κατάσταση που βρίσκεται ο Κρητικός. Τα παραπάνω εκφραστικά σχήματα καθιστούν παραστατικότερη την αντίθεση ανάμεσα στη φουρτουνιασμένη θάλασσα και στη γαλήνη και ακινησία της φύσης γενικά. Η γαλήνη της φύσης, με τα εκφραστικά αυτά σχήματα, αποδεικνύεται όχι μόνο απόλυτη αλλά και γενική αφού απλώνεται σε όλη την πλάση: στον ουρανό, στη θάλασσα ακόμα και στη γη (αυτό αναφέρεται υπαινικτικά στις παρομοιώσεις με το περβόλι και τη μέλισσα).

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. α.

Ο ήρωας αφηγούμενος αναδρομικά διαμορφώνει το σκηνικό της περιπέτειάς του. Πρόκειται για το πέλαγος που τον αντιμάχεται με τα άγρια κύματά του. Ωστόσο, ενώ η φύση τον θέτει σε συνεχή δοκιμασία, εκείνος επικαλείται ένα στοιχείο της προσωποποιημένο, το αστροπελέκι, και χρησιμοποιώντας το ευφημιστικό επίθετο «καλό» επιδιώκει έτσι να το εξευμενίσει. Επιζητά μάλιστα για μια ακόμη φορά «ξα-

ναφέξε πάλι» (σχήμα πλεονασμού) την προσωρινή έστω λάμψη του, καθώς έτσι θα εντοπίσει τη θέση της αγαπημένης του και την απόστασή τους από το ακρογιάλι. Η έκκληση του εισακούεται και η ανταπόκριση των φυσικών στοιχείων αποδίδεται πολλαπλασιασμένη «τρία αστροπελέκια.. στ' άλλο» με χαρακτηριστική την επίδραση της δημοτικής ποίησης ως προς τη σύνθεση στοιχείων ανά τρία. Τέλος, η ακουστική εικόνα «Πολύ κοντά... μεγάλο» και οι δυνάμεις της φύσης λειτουργούν υποβλητικά, καταδεικνύοντας το μεγαλείο της και την ανθρώπινη αδυναμία έναντι αυτής.

β. Στο πλαίσιο του οραματισμού της Έσχατης Κρίσης οι ψυχές των αναστημένων νεκρών δίνουν σε απάντηση πληροφορίες για την κόρη ως προς τη θωριά της και τη διάθεσή της. Οι συγκεκριμένοι στίχοι αναφέρονται στη διάθεση της κόρης και δίνουν τις παρακάτω πληροφορίες:

- ήταν χαρούμενη (έψαλλε ύμνους αναστάσιμους χαροποιά)
- έδειχνε ανυπομονησία για την ενσάρκωσή της (είναι πάγια αντίληψη στη Χριστιανική θρησκεία ή εν σαρκί ανάσταση των νεκρών στη Δευτέρα παρουσία)

Η περιγραφή της κόρης αποτυπώνει την ένωση του γήινου έρωτα με το μεταφυσικό κόσμο της αρετής.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Και τα δύο ποιήματα παρουσιάζουν ομοιότητες τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στο ύφος, στη γλώσσα και στα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούν. Συγκεκριμένα ως προς το περιεχόμενο ενδεικτικά παρατίθενται:

Ομοιότητες:

- η κίνηση σε ένα υπερβατικό –εσχατολογικό χώρο
- η εξιδανίκευση του έρωτα
- το μοτίβο του θανάτου
- η ανυπομονησία της επανασύνδεσης
- η αναφορά στις μάχες της Κρήτης και η αυτοθυσία για την απελευθέρωση
- τα θέματα της Επτανησιακής σχολής
- η κοινή θρησκευτική αντίληψη της ύπαρξης μεταθανάτιας ζωής και της ενσάρκωσης
- η κοινή ψυχική διάθεση (θλίψη, μοναξιά, ανυπομονησία για την επανασύνδεση)
- και οι δύο ήρωες μεταφορικά διανύουν απόσταση για να συναντήσουν τις αγαπημένες τους (Μαρκοράς: επήρα δρόμο μακρινό- Κρητικός: σχίζω δρόμο).

Διαφορές:

- Στον «Κρητικό» ο ήρωας είναι εν ζωή και αναζητά την αγαπημένη του, ενώ στον «Όρκο» του Μαρκορά ο ήρωας είναι νεκρός και αναζητά την αγαπημένη του, η οποία είναι ετοιμοθάνατη.
- Και τα δύο καλύπτουν την περίοδο της Τουρκοκρατίας αλλά αφορμώνται από διαφορετικά ιστορικά γεγονότα (Κρητικός: 1823-24, η σφαγή στα Σφακιά και στη Μεσαρά, Όρκος: 1866-1869, ολοκαύτωμα Αρκαδίου).
- Στον Κρητικό ο ήρωας απευθύνεται στους αναστημένους νεκρούς για να συλλέξει πληροφορίες για την αγαπημένη του, ενώ στον «Όρκο» ο Μάνθος απευθύνεται άμεσα στην ετοιμοθάνατη κόρη, ώστε να τον ακολουθήσει στον άλλο κόσμο.
- Στον Κρητικό δεν αναφέρεται το όνομα της κοπέλας, ενώ στον «Όρκο» του Μαρκορά ο Μάνθος αναφέρει το όνομα της.